

Johann Anton Krauss «statuarius Jaszoviensis».

In Nahmen der Hochheiligsten Dreyeinigkeit.¹

Heunt, unten gesetzten Dato ist zwischen Ihro Hochwürden Herrn P. Emerico Kelcz, Rector des Hochl. Collegio der S. S. J. J. in Erlau, einestheils, andern theils, zwischen mir, Johann Anton Krauss Bildhauer von Jaszó, ein Contract geschossen [!] worden, benentlich zu dem, Neu erbaueten Hoch Altar und Tabernackul, alle immer nöthige Bildhauer arbeit, so wohl von Figuren als ornamenten, (ohne die Nitschen welche auf weitere Disposition verbleibt) nach gemachten riss oder Model, nach aller möglichkeit, aufrichtig, als einem ehrlichen Mann zustehet, verspreche zu verfertigen, wo zu Ihr Hochwürd. R. P. Rector verspricht, alle nothwendigkeit bey zu schaffen, mir Bildhauer auch unterwehrender Arbeit die Kost und Wohnung zu geben, auch nach Verfertigung der arbeit die gelegenheit nacher Jasz zurück zu gehen vor alle diese arbeit so theils von Stucko theils von Holtz zu verfertigen ist, verlange ich endes benenter Bildhauer

(itt utólag más kézzel beírva:

Notoben die Verziehrung der Nitschen ist auch drunter verstanden) --- --- 900 fl. reinisch dass ist neunhundert gulden reinisch.

Erlau den 21. Mart.
1769.

P. H.

Johann Anton Krauss mp.
Bildhauer

Emericus Kelcz Rector
Collegij Agriensis S. J. mp.

P. H.

Ezzel a szerződéssel, amelynek teljes hitelű forrásértékéhez kétség nem férhet, a magyarországi rokokó dekoratív szobrászat egy kimagasló emléke, az egri cisztercita, egykori jezsuita templom főoltárának plasztikai díszítése kap mesternevet, s a névvel egy eddig majdnem teljesen ismeretlen, de immár alkotásaiban is világosan körvonalazott egyéniség vonul be a hazai művészet történetébe. A művészi koncepciójával s formai felépítésével magyar földön szinte egyedülálló és távolabbi stíluseredetre valló oltártervező mesterére ma még nincsenek adataink, sem a pusztán stíluskritikai következtetéshez eléggé meggyőző analógiáink. Alig tekinthető annak a kivitelezők valamelyike, az írott forrásokban

Durch diesen Vertrag, dessen Quellenwert über allen Zweifeln erhaben ist, erhält der bildhauerische Schmuck am Hochaltar der Cisterzienser-, ehemals Jesuiten-Kirche zu Eger, wohl eines der hervorragendsten Denkmäler ungarländischer Rokokoplastik den Meisternamen.* Mit diesem Namen zieht eine bisher fast vollständig unbekannt, nun aber auch in seinen Schöpfungen klar fassbare Künstlerpersönlichkeit in die Geschichte ungarländischer Kunst ein. Über den Meister des Altars selbst, dessen künstlerische Konzeption und formale Erscheinung auf ungarischem Boden beinahe alleinstehend ist und auf weiterliegende Stiltzusammenhänge verweist, fehlen uns jegliche Daten, wie auch überzeugende

¹ A szerződés: m. kir. Országos Levéltár. Cam. Hung. Acta Jesuit. irregistr. Coll. Agriensis fasc. unus.

* Anmerkungen und Quellenangaben siehe im ungarischen Text.

Franz «murarius»-ként említett kőművesmester, *Rupert Schnadtmann* «bischöflicher Steinmetzmeister» vagy *Johann Miller*, ugyancsak egri kőfaragó, vagy akár *Johann Rueber* bécsi stukkátor, aki Balthasar Moll ajánlatára s részben tanutatisításai szerint végezte a gyöngyháztónusú márványozás munkáját.² A szobrászati és ornamentális díszítés mesterére azonban éppen e szerződés vet — a pusztá megnevezésén túlmenően is — bővebb világot. Ez a mester *Johann Anton Krauss*, jászói szobrász, amint a rendi iratok regisztrálója nevezi: «statuarius Jaszoviensis».

1769. március 21-én vállalja 900 forintért a munkát előre bemutatott terv, illetőleg modell alapján s a szerződésre rávezetett kifizetések tanúsága szerint 1770. október 10-ig el is készül vele. A gazdagon kiképzett architektonikus márványkeretként a szentély egyenes zárófalához állított oltár két oldalára, ahol a lezáró pilaszterek visszahajló lábazata szobortalapzattá szélesül s így fogja közre az oltárasztalt, Melchisedek és Áron életnagyságon felüli alakjait mintázza. Az oltárkép helyére díszes keretbe foglalt plasztikai ábrázolás kerül: kicsiny rokokó oltáron sugárzó Eucharisztia előtt imába mélyedve térdelő Borgia Sz. Ferenc

² A vonatkozó írott források: «Informatio de Ecclesia» c. feljegyzések, Johann Rueber eredeti szerződése Eger 1769. szept. 10., tárgyaló levelei az előzetes költésgetésről Wien 1769. július 29., a modelltől s márványmintákról Wien 1769. dec. 21., Balthasar Moll levele az ajánló márványozóról Wien 1769. jun. 27. Orsz. Levéltár, u. ott.

Analogien, als Grundlage einer Meisterbestimmung auf rein stilkritischem Wege. Er dürfte kaum in einem der ausführenden Meister vermutet werden, die uns alle aus den schriftlichen Quellen bekannt geworden, wie in dem als «Franz murarius» genannten Maurermeister, oder in dem Steinmetzmeister zu Eger, Johann Miller, oder in dem bischöflichen Steinmetz Rupert Schnadtmann, oder auch nicht in dem Wiener Stukkator Johan Rueber, der von Balthasar Moll empfohlen, und vielleicht seinen Anweisungen gemäss die Marmorierung besorgte.

Umso näher berichtet uns dieser Vertrag, weit über die blosse Benennung hinaus, über den Meister des plastischen und ornamentalen Schmuckes. Dieser Meister ist *Johann Anton Krauss*, Bildhauer aus Jászó, «statuarius Jaszoviensis», wie ihn die Archivalien nennen.

Am 21. März 1769 übernimmt er die Arbeit um 900 Gulden «nach gemachten riss oder Model», und wie es die am Vertrage angeführten Teilzahlungen bestätigen, führt selbe bis 10. Oktober 1770 zu Ende. Wie ein reich ausgebildeter architektonischer Marmorrahmen an die gerade Abschlussmauer des Sanctuariums gestellt, steht der Hochaltar da, auf dessen beiden Seiten, wo die rückgebogenen Sockeln der Seitenpilaster sich zur Statuenbasis erweitern, die überlebensgrossen Figuren Arons und Melchisedechs sich erheben. Die Stelle des Altarblattes nimmt eine reichumrahmte plastische Darstellung ein: die Gestalt des Heiligen Franz von Borgia, inbrünstig

1. kép.

Abb. 1.

deter architektonischer Marmorrahmen an die gerade Abschlussmauer des Sanctuariums gestellt, steht der Hochaltar da, auf dessen beiden Seiten, wo die rückgebogenen Sockeln der Seitenpilaster sich zur Statuenbasis erweitern, die überlebensgrossen Figuren Arons und Melchisedechs sich erheben. Die Stelle des Altarblattes nimmt eine reichumrahmte plastische Darstellung ein: die Gestalt des Heiligen Franz von Borgia, inbrünstig

miseruhás alakja. Fenn az attikaszerű oromfalon három csoport: középen sűrű felhőgomolyagból előrehajló szárnyas kerub emeli magasra a Megváltó keresztjét, kétfelől a megváltás előképei: Mózes az érc kígyóval és Ábrahám áldozata.

A plasztikai díszítés alap gondolata tehát a megváltás eszméje s a legszentebb titok: az Eucharishtiában a hívők között élő Megváltó és annak imádása. A koncepció e tartalmi egységét az egyébként szeszélyesen festői kompozíció lapangó vonalértékei is erőteljesen hangsúlyozzák.

Már az ószövetségi főpapok tekintete is az Eucharishtiára irányul. Borgia Sz. Ferencnek az oltárka lépcsőjén térdelő alakja a kompozíció alsó bal sarkába tolva szinte kiesik a képsíkból, imaginárius kapcsolatot teremtve mintegy a hívők seregével éppúgy, akár csak Maulbertsch, Gran, Sambach vagy Winterhalder mennyezetfreskóin a képmező keretein túláradó felhőgomolyagon térdelő szárnyas kerubok. E meghajló alaktól az Eucharishtián át képzelni diagonális vezet az oromsoport jobb alsó sarkáig, ahol megtörve és irányt váltva folytatódik a felfelé sodródó s széttárt karjaival egyrészt lefelé, másrészt a keresztben függő

Megváltóra mutató angyalalakban. Ugyancsak a feszületre mutat a véres áldozatra készülő Ábrahám is, míg jobbról Mózes az érc kígyóra, mint előképre figyelmeztet felemelt jobbujával.

E hófehér stukkószobrokon kívül ugyancsak Krauss műve még a tabernákulum a két térdelő szárnyas angyallal, valamint az oltár mellett kétfelől álló, fából faragott hatalmas, díszes gyertyatartó is.

vor einem kleinen Rokokoaltar knieend, auf welchem die Eucharistie strahlend leuchtet. Oben auf dem attikaartigen Aufbau drei Gruppen: in der Mitte das Kreuz des Erlösers von einem geflügelten Cherub über schwere Wolkenmassen emporgehalten, zu beiden Seiten die alttestamentarischen Vorbilder der Erlösung, Moses mit der Schlange und das Opfer Abrahams.

Demnach ist die Grundidee des plastischen Schmuckes das Mysterium der Erlösung und das

allerheiligste Geheimnis: die Verkörperung des Erlösers in der Eucharistie und deren Anbetung. Diese inhaltliche Einheit der Konzeption wird durch latente Linienwerte der übrigens bewegtmalerischen Komposition noch wirksam betont. Schon der Blick der alttestamentarischen Gestalten ist der Eucharistie zugewendet. Die knieende Gestalt des Hl. Franz von Borgia, in die linke untere Ecke der Gesamtkomposition geschoben, fällt aus der Bildfläche heraus, um eine imaginäre Verbindung mit den Gläubigen zu schaffen ebenso, wie jene geflügelten Engel auf manchen zeitgenössischen Deckengemälden, die auf schweren, durch den Bildrahmen überqualmenden

2. kép.

2. Abb.

Wolkenmassen knieen. Von dieser knieenden Heiligengestalt führt eine Diagonale über die Eucharistie hinweg zur unteren rechten Ecke der Giebelgruppen, wo sie gebrochen ihre Richtung wechselt um in der gedreht-bewegten Engelsegestalt fortgesetzt zu werden, welche die Arme ausbreitend mit der Rechten abwärts, mit der Linken auf den Erlöser am Kreuz hinweist. Auch Abraham, der sich auf das blutige Opfer vorbereitet hat, weist auf den

De a szerződés adatai egyéb nagyszabású alkotásainak is nyomára vezetnek. Az a körülmény, hogy Jászóról jön s munkája végeztével oda tér vissza, már sejteti, hogy ott állandó műhelye s nagyobb munkaalkalma volt. A stíluskritikai egybevetés pedig — egyelőre írott források nélkül is — meggyőző erővel bizonyítja, hogy *Johann Anton Krauss* alkotása a jászóvári premonstrei prépostsági templom egész gazdag szobordíszé is.³ A finom gyöngyháztónusú, napsugaras rokokó-interieurbe, mint felvillanó fehér színfoltok, illeszkednek be a hatalmas, életnagyságon felüli stukkóalakok: a főoltár körül Szent Sebestyén, Sz. Miklós, Sz. Ambrus és Sz. Rókus szobrai, az oldalfülkékben pásztorbottal és lándzsával játszadozó apró puttók, a kereszt sarkai-ban rendi szent főpapok és vértanúk, a mellékoltárokon keces rokokó pózban ülő női szentek s felettük könnyed felhőgomolyagból kibontakozva alászálló szárnyas kerubok. Ezekhez járulnak még a glóriában megjelenő Atyaisten a főoltár felett, a szentély s a hajó fülkeszobrai, az orgona plasztikai díszé, a kisebb mellékoltárok puttói s a főoltár tabernákulumát közrefogó, fából faragott aranyozott angyalalakok. Ma még pontosan nem tudjuk datálni őket, de az építés körülményeiből s az egeri főoltár szobrainak érettebb formafelfogásából következtetve Jászó és Eger között 5–6 év művészi fejlődését kell feltételeznünk.

Ez alabastromgipsszel csiszolt fehér stukkószobrok a magyarországi rokokó dekoratív szobrászatnak kétségkívül legkiválóbb eddig ismert emlékei. A finom művészi érzékkel megalkotott s minden szeszélyes festőiség mellett is nemesen tartózkodó dekoratív együttesből néhány darab külön is figyelemreméltó, mint az emberábrázolásnak s az alakfelépítés meggyőző belső igazságá-

³ A jászói szobrászati díszítés mesteréül az eddigi irodalom egy különben teljesen ismeretlen Grass Antal nevű szobrászt könyvelt el. Lásd: *Sziklay-Borovszky*: Magyarország várm. és városai. Abauj-Torna vm. és Kassa. Budapest, 1896. 343. l. Innen: *Szendrei-Szentiványi*: Magyar képzőművészek lexikona I. Budapest, 1915. 594. l. Ez az adat a jászói főoltár hátsó falára felragasztott kis céduláról származik, amely a következőket mondja: «*Splendidae hujus Ecclesiae praeposituralis cum Conventu et Praelatura Illmus D. Andreas Sauberer, praepositus quondam Jaszoviensis fundamenta iecit 1745, tandem Anno 1765. consummavit. — Murarius (forte architectus?) fuit Antonius Salzjeber. Sculptor Antonius Grass. Marmorisator Joannes Hennefogt. Pictor Joannes Lucas Kracker. (Adnotatum invenit 1878. in parochia Jaszoviensi, et posteritati ad non obliterandam memoriam tradidit.) A. K. Curator Ecclesiae.*» — A Grass név nyilvánvalóan elírásból vagy téves olvasásból származik s így vele együtt az ily nevű mester is törlendő lesz a hazai szobrászat történetéből.

Erlöser hin, während die emporgehobene Rechte Moses auf die Schlange, als auf das Vorzeichen zeigt.

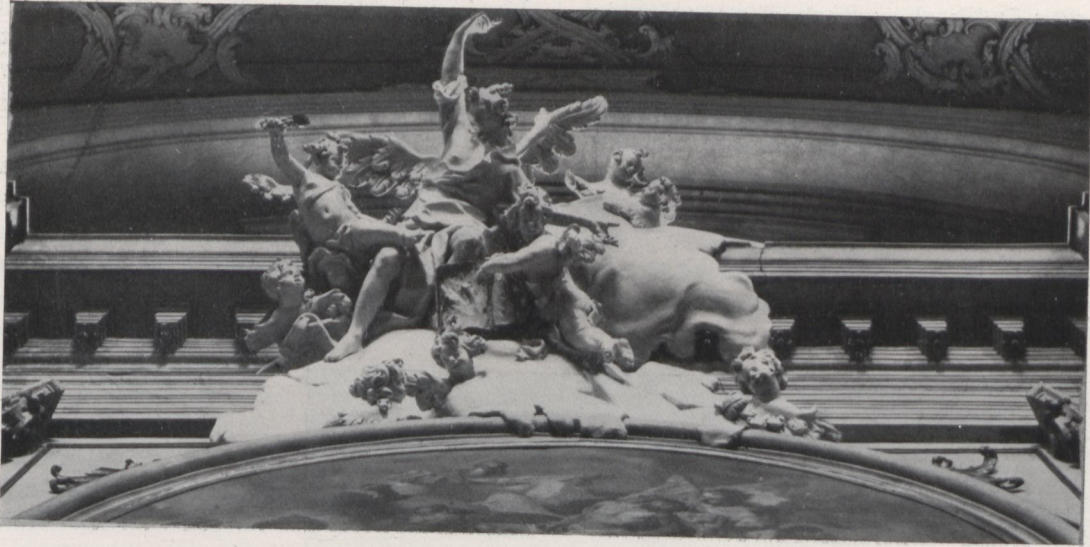
Ausser diesen weissen Stuckfiguren verdankt die Kirche der Kunst unseres Meisters noch das Tabernakel mit den zwei knieenden Engelsgestalten, sowie auch die beiden reichgeschnitzten mächtigen Kandelaber zu Seiten des Altares.

Doch der Vertrag führt uns auf die Spuren weiterer grosszügigen Werke. Der Umstand, dass der Meister aus Jászó kam, und nach beendeter Arbeit ebenfalls dorthin zurückkehrte, lässt schon vermuten, dass er dortselbst eine ständige Werkstatt und grössere Arbeitsgelegenheit hatte. Und wahrlich, die stilkritische Untersuchung erweist, — auch mangels dokumentarischer Quellen — dass der gesamte reiche plastische Schmuck der Prämonstratenser-Kirche zu Jászóvár ebenfalls die Schöpfung J. A. Krauss ist.

In das wunderbar feingetönte, von Sonnenstrahlen durchwobene Rokokointerieur fügen sich die mächtigen, überlebensgrossen Stuckfiguren, wie aufleuchtende weisse Farbenwerte ein: beiderseits um den Hochaltar die Statuen des Heiligen Sebastian, Nikolaus, Ambrosius und Rochus, in den Seitennischen mit dem Hirtenstab und mit der Lanze spielende Putten, an den Ecken des Kreuzes Märtyrer und Hohepriester des Ordens, an den Seitenaltären in graziöser Rokokopose sitzende weibliche Heilige, und darüber aus leichten Wolkenmassen sich herabstürzende Engelsgestalten. Zu diesen gesellen sich noch die Gestalt Gottvaters in der Glorie über dem Hochaltar, ferner die Nischenfiguren des Sanktuariums und des Kirchenschiffes, wie auch der plastische Schmuck der Orgel, die Putten der kleineren Nebenaltäre und die aus Holz geschnitzten vergoldeten Engelsgestalten, die das Tabernakel am Hochaltar flankieren. Eine genaue Datierung derselben ist bislang noch nicht möglich; jedoch lassen die Baumstände sowie die reifere Formgebung der Statuen zu Eger in der künstlerischen Entwicklung des Meisters zwischen Jászó und Eger auf eine Zeitspanne von 5–6 Jahren folgern.

Diese weissen, mit Alabastergyps polierten Stuckfiguren sind zweifellos die hervorragendsten, bisher bekannten Denkmäler ungarländischer dekorativen Rokokoplastik. Es heben sich aus der fein abgewogenen und trotz ihres unruhig-malerischen Charakters zurückhaltend-edlen Gesamtkomposition einige Gestalten noch besonders hervor, als seltene Beispiele in rein dekorativer Skulptur der vertieften Charakterdarstellung, sowie der überzeugenden inneren Wahrheit des Gestaltenaufbaues. Wie durchseelt ist die hingebungsvoll knieende Gestalt des Hl. Franz von Borgia, mit der kraftvollen Modellierung seines

3. kép.

3. Abb.

4. kép.

4. Abb.

5. kép.

5. Abb.

nak az ily puszta díszítő céllal készült stukkóalkotások közt ritka példája. Mennyi bensőség és alázatosság ömlik el az Eucharisztia előtt térdelő Borgia Sz. Ferenc alakján, erőteljesen mintázott, aszkétai karakterfején! Mily nemesen mérsékelt a jászói Sz. Evermodus püspök páthosza s mennyire meggyőző a lobogó palást redővetésének a pillanatnyi mozdulat adta indokolása! Mennyi lendület s a festői szeszélyes konturok mellett is mennyi plasztikai tartalom él a jászói jobb mellékoltár fölött gomolygó felhőkből szelvihar módjára alábukó szárnyas kerub alakjában!

6. kép.

Viszont éppen az ily díszítő művészet tömegtermelésére oly jellemzően nagy kvalitásbeli eltérések is megfigyelhetők. Sz. Ambrus és Szent Miklós fejének elmélyedő s szinte realiztikusan részletező megmintázása mellett, Tadeus apostolé üres és lélektelen; a szakáll amott puha, festői tömegekben omlik szét, itt a mély aláfúrásokkal kemény és merev körülsipkézése az arc formáinak. A jászói mellékoltárok volutáin ülő női szentek művészi elgondolásban s formai megoldásban egyaránt konvencionálisak, a premontrei püspökök alakjai, Evermodus kivételével, a ruházat belsőleg nem indokolt örvénylő, lobogó kezelésével kissé modorosak. Mindezek az egye-

asketischen Charakterkopfes! Wie gemässigt ist der edle Pathos des Hl. Bischofs Evermodus in Jászó, und wie überzeugend wirkt, von momentaner Bewegung motiviert, die Faltengebung des flatternden Gewandes! Wie lebendig-schwungvoll und trotz der malerisch-aufgerissenen Kontur wie durchaus plastisch gedacht ist die herabsausende Engelsgestalt über den rechten Seitenaltar! Daneben lassen sich aber gewisse, eben für die Massenarbeit solch grosser dekorativen Aufgaben charakteristische Qualitätsunterschiede gut beobachten. Neben der vertieften und beinahe

realistisch detaillierten Formgebung der Köpfe des Hl. Ambrosius und des Hl. Nikolaus ist der des Apostels Tadeus leer und nichtssagend; während der Bart dort in malerisch-weichen Massen herabquillt, umrahmt er hier hart und steif geformt das Gesicht. Die weiblichen Heiligen der Nebenaltäre sind sowohl ihrer künstlerischen Konzeption als auch ihrer Formgebung nach etwas konventionell; die Prämonstratenser Bischofsgestalten, mit Ausnahme des Hl. Evermodus, wirken durch die innerlich unbegründete Unruhe des flatternden Gewandes manieriert. All diese Unebenheiten gehen aber in der überaus feinen Harmonie der dekorativen Gesamtkonzeption auf.

Es drängt sich nun die Frage nach der Persönlichkeit, nach der Schulung, sowie nach der künstlerischen Entwicklung des Meisters auf, die in den Schöpfungen von Jászóvár und Eger offenbar ihren Höhepunkt erreichte.

Abb. 6.

Die endgültige Lösung dieser Fragen ist uns zur Zeit noch nicht möglich. Der Name *Johann Anton Krauss* ist in der Geschichte ungarländischer Plastik beinahe ganz neu; erst die weitere Forschung kann selbst darüber entscheiden, ob er mit jenem Anton Krauss identisch sei, der die Fassadenreliefs und die Ballustradfiguren des um 1780 umgebauten Rathauses zu Kassa verfertigte. Dies angenommen, wäre es zugleich das Einzige, was wir über ihn aus der gesamten bisherigen Literaturwissen. Unsere neuen Forschungen brachten nach Auffinden des Vertrages ausser einigen persönlichen Daten nichts von Belang ans Licht. Wahrscheinlich liess ihn Andreas

netlenségek elsimulnak azonban a dekoratív elgondolás finom együttesében.

Ki volt az immár névszerint is ismert mester, honnan hozta magával iskolázottságát s művészi készségét, amely nyilván teljében bontakozik ki jászóvári és egeri alkotásaiban?

Erre a kérdésre ma még nem adhatunk végleges feleletet. *Johann Anton Krauss* szinte egészen új név a hazai szobrászat történetében; csak a további vizsgálat döntheti el, hogy azonos-e a mester azzal a Krauss Antallal, aki 1780 körül az újjáépített kassai városház homlokzati reliefjeit és ballusztrádszobrait készíttette.⁴ Ha igen, úgy egyzersmind ez az egyetlen róla szóló adat az eddigi irodalomban. A napfényre került szerződés nyomán folyó kutatásaink sem hoztak eddig néhányjelentéktelenebb személyi adatról egyebet. Valószínűnek látszik, hogy a jászói prépost, Sauberer András külföldről, talán éppen Morvaországból hívta be az építésszel, *Anton Pilgram*-mal s a festővel, *Johann Lukas Kracker*-relegyütt Jászóvárra, a templom díszítésére. Itteni működése nyilván az 1760-as évek első 6–8 esztendejére esik s ugyancsak Kracker-rel egyidőben kerül Egerbe a jezsuiták szolgálatába. A jászói plébánia anyakönyvei szerint 1763. november 7-én nősül egy foglalkozásában meg nem nevezett Joannes Antonius Krauss, aki-

ben nagy valószínűség szerint mesterünket kell sejtenuk.⁵ Ha ez áll, úgy családi életére és sorsára vonatkozólag még két bejegyzést találhatunk: 1772. november 3-án hal meg Cecilia nevű egyéves kisleánya s a következő év április 29-én követi a gyermeket az anya is.⁶ A mester — úgy látszik — rövidesen másodszor nősül s 1778-ban nejével, Catharina Pauer-rel egy «deserta sessio»-t vásárol 125 frt-ért a prépostságtól, hogy ott házat építsen s állandóan megtele-

Sauberer, der Probst von Jászó, ebenso, wie den Architekten *A. Pilgram*, und den Maler *J. L. Kracker* aus dem Auslande, vielleicht ebenfalls aus Mähren zur Ausschmückung seiner Kirche nach Jászó kommen. Seine Tätigkeit daselbst mag wohl auf die Jahre 1760–1768 fallen. Sodann kam er, gleichfalls mit Kracker zusammen in den Dienst der Jesuiten nach Eger. Laut Eintragung des Matrikelbuches der Pfarre zu Jászó heiratet am 7. November 1763 ein näher nicht bezeichneter Joannes Antonius Krauss, der mit unserem Meister aller Wahrscheinlichkeit nach identisch

7. kép.

7. Abb.

sein mag. Ist dies stichhaltig, so haben wir noch zwei weitere Daten bezüglich seines Familienlebens: am 3. November 1772 stirbt ihm sein einjähriges Töchterlein, Cäcilie, am 29. April folgenden Jahres folgt ihm auch die Mutter. Der Meister hat scheinbar kurz darauf wieder geheiratet, und kauft im Jahre 1778 von der Probstei gemeinsam mit seiner Frau Katharina Pauer um 125 fl. eine «deserta sessio» um sich dort ein eigenes Haus zu erbauen und sich dortselbst endgültig niederzulassen. Dieser Grundbesitz wurde im Jahre 1843 um 865 fl. von seinen Nachkommen zurückgekauft.

Dies wäre alles, was uns bisher über den

⁴ V. ö. *Kemény Lajos*: A renaissance és rococo Kassán. Arch. Ért. új folyam XIX. k. Budapest, 1899. 115. l., továbbá: *Thieme—Becker*: Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, Bd. XXI. Leipzig, 1927. S. 443.

⁵ Lásd: *Liber Matrimoniorum Parochiae Jaszoviensis* pag. 19.

⁶ *Liber Mortuorum Paroch. Jaszov.* pag. 42 és pag. 44.

pedjék.⁷ A telket 1843-ban váltja vissza a prépostság 865 frt-ért a mester örököseitől.⁸

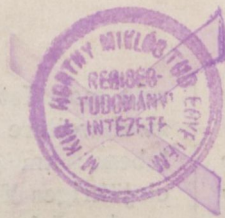
Ennyi mindössze, amit a mesterről eddig tudunk. Származásáról, művészi iskolázottságáról nincsenek adataink. Annál meglepőbb, hogy alkotásainak dekoratív szelleme és formavilága Ausztria művészetén túlmenőleg, távolabbi, délbajor stíluseredetre utal. Már magának az egri főoltár felépítésének is — ha nem is az ő műve — a délbajor rokokóban találjuk analógiáit; az oltárkép helyén keretbe foglalt plasztikai, de nem reliefszerű ábrázolás hasonlóképp a délbajor műgyakorlatban otthonos. Borgia Sz. Ferenc kis oltárának formái megjelenése J. M. Feuchtmayr ottobeureni mellékoltárait idézi emlénkünkbe, Mózes alakjának ponderációja, a kiállítás motívuma, sőt némileg fejtípusa is Johann Baptist Straub ettali Sz. Pál szobrával tart meglepő rokonságot. A jászói mellékoltárok felett alábukó szárnyas kerubok s az orgonán ülő kecses angyalalakok közeli stílusrokonait ugyancsak J. M. Feuchtmayr hasonló alkotásaiban látjuk. Borgia Sz. Ferenc imába mélyedő alakja s a jászói főoltár tabernákulumát közrefogó angyalok megmintázása viszont azt sejteti, hogy mesterünk művészetére a pozsonyi Donner-hagyományok sem voltak egészen hatástalanok.

Ma még a további kutatásra vár, hogy igazolja vagy helyesbítse első megfigyeléseinket s forrásszerűen tisztázza a mester vérségi és művészi leszármazásának kérdését. A hazai rokokó díszítő szobrászat eddig oly szegényesnek látszó történetében itt ismertetett alkotásai máris kimagasló helyet biztosítanak számára.

⁷ Az adásvételi szerződés Jászó 1778 szept. 7.: jászói titkos levéltár fasc. 31. No 1244.; másodpéldánya u. ott. fasc. 38. No 26.

⁸ A visszaváltás: u. ott. fasc. 91. No 103.

Kapossy János.

Meister bekannt geworden. Bezüglich seiner Abstammung und seiner künstlerischen Schulung fehlen uns jegliche Daten. Umso überraschender ist es, dass der Formenschatz und der dekorative Geist seiner Werke über die österreichische Kunst hinaus auf südbayerische Stilzusammenhänge verweist. Selbst der Aufbau des Hochaltars zu Eger, wenn es auch nicht sein Werk ist, hat im südbayerischen Rokoko seine nächsten Analogien. Die umrahmte freiplastische Darstellung an Stelle des Altarblattes ist ebenfalls in der südbayerischen Kunstübung heimisch. Die formale Erscheinung des kleinen Altars, vor welchem der Heilige Franz von Borgia kniet, erinnert an die Otto-beurener Nebenaltäre des J. M. Feuchtmayr; die Ponderation der Mosesfigur, deren Standmotiv, ja auch der Kopftypus steht dem Hl. Paulus des J. B. Straub in Ettal auffallend nahe. Die herabstürzenden Engel der Nebenaltäre in Jászó, sowie die graziösen Figuren an der Orgel haben ihre nächsten Stilverwandten ebenfalls unter den Werken des J. M. Feuchtmayr. Die inbrünstig vertiefte Gestalt des Hl. Franz von Borgia, sowie die Engelsfiguren am Hochaltar zu Jászó lassen hingegen vermuten, dass auf die künstlerische Entwicklung des Meisters auch die Formtraditionen der Donner-Schule nicht ohne Einfluss gewesen.

Es harrt noch der weiteren Forschung, die Ergebnisse unserer ersten Beobachtungen zu bestätigen oder richtig zu stellen, und die Frage der genealogischen und künstlerischen Abstammung des Meisters urkundlich zu klären. Durch seine hier beschprochenen Schöpfungen nimmt er in der Geschichte ungarländischer dekorativer Rokokoplastik allenfalls eine hervorragende Stelle ein.

J. Kapossy.